جامعة المصطفي العالمية

قسم الفقه والمعارف الإسلامية

رسالة التخرج من الدراسات العليا مرحلة الماجستير

أحكام المولود بالتلقيح الصناعي في فقه أهل البيت (عليهم السلام)

الأستاذ المشرف:

د.حميد البغدادى

الطالب:

سالم الدراجى

الرقم التحصيلى: 1373780

1439هـ 2018م

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

جامعة المصطفى (ص) العالمية

مدرسه امام كاظم (ع)

پایان نامه کارشناسی ارشد

رشته فقه ومعارف اسلامی

گرایش فقه و اصول

أحكام مولود حاصل از لقاح مصنوعی

در فقه اهل البیت (علیهم السلام)

استاد راهنما:

د.حمید البغدادی

دانشجو:

سالم الدراجی

کد تحصیلی: 1373780

1439هـ **2018م** **1397 ش**

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

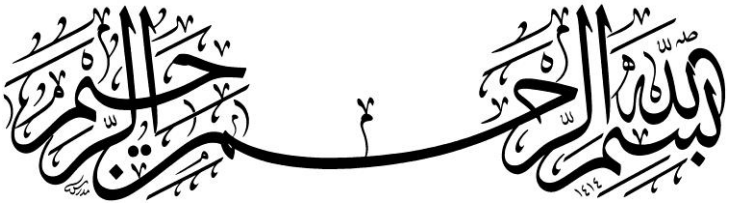

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

الاهداء

إلى سفن نجاة الأم ومصابيح هدايتها

إلى معدن العلم وأهل بيت الوحى

إلى أمهات الشهداء المضحين لأجل العراق والعراقيين والإسلام المحمدى العلوى الحنيف.

إلى أبطال الحشد الشعبى وقواتنا الأمنية وكل من ساهم فى تحرير العراق من دواعش الكفر والإلحاد.

اهدى هذا الجهد المتواضــع آملاً أن يكون لى شــفيعاً عندهم فى الدنيا والآخرة.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

شکر وتقدیر

الحمد لله رب العالمین علی توفیقه ومنّه علیّ، إذ وفقنی بکرمه إلی إتمام هذا البحث المتواضع.

والصلاة والسلام علی سادة الخلائق وأبواب رحمة الله ورضوانه محمد وآله الطیبین الطاهرین.

فإنی أتقدم بأسمی آیات الشکر والامتنان إلی سادتی وأساتذتی مسؤولی جامعة المصطفی(ص) العالمیة وأساتذتها الأجلاء، علی ما قدموه لی من رعایة ومساعدة وفتحوا لی باب إکمال دراستی لأنال شهادة الماجستیر.

وکذلک أشکر الأستاذ المشرف الدکتور الشیخ حمید البغدادی، علی ما تفضل به فی الإشراف علی رسالتی، والجهود التی قُدّمت لی من أجل انجاز هذا البحث.

ولا یسعنی إلا أن اسأل الله العلی القدیر أن یحفظ الجمیع ویسددهم وان یجزیهم عنی أحسن الجزاء وأتمّه انه سمیع الدعاء.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

خلاصة الرسالة

المولود بالتلقيح الصناعی من الموضوعات المستحدثة، وبما انه من بنی البشر، فهو مکلف، وتتعلق به الاحکام التکلیفیة والوضعیة، لعموم ادلة التکالیف، ولا یضر فی ذلک کون التلقیح الصناعی بین الزوجین وبفعلهما حیث یکون خالیاً من کل اشکال، او کونه مشکل بسبب بعض المقدمات کالتکشف امام الاجنبی وما شاکله من المقدمات المحرمة لعملیة التلقیح، او کون نفس العملیة محل اشکال، کما فی تلقیح المرأة بماء الاجنبی، سواء کانت المرأة متزوجة او لم تکن، فالمولود بالتلقیح الصناعی تشمله الاحکام الشرعیة فی کل هذه الصور، مشروعا.

وهو من ناحیة النسب منسوب الی صاحب الماء وصاحبة البویضة، بل ومنسوب الی المرأة التی حملته ووضعته وان لم تکن صاحبة البویضة ولا زوجة لصاحب الماء لصدق مفهوم الاب والام علی الجمیع، وعدم المانع الشرعی، کما فی ابن الزنا، نعم، اشترط بعض الفقهاء لإلحاقه بصاحب الماء ان یکون بین الاب والام مباشر شرعیة او وطیء شبه؛ فلا یلحق المولود بصاحب الماء ان لم یحصل تماس.

ومن ناحیة الارث، اذا توفی المولود بالتلقیح الصناعی او توفی صاحب الماء الذی خلق منه او صاحبة البویضة او صاحبة الرحم، فان التوارث بینهم علی القاعدة، فانه یرثهم ویرثونه، حیث تقرر انه منسوب لصاحب الحیمن وصاحبة البویضة وصاحبة الرحم، وکذا باقی طبقات الارث ممن یتصل بهم.

وهو انسان محترم الدم لا یجوز قتله، ولا اجهاض الحامل به وان کان قبل ولوج الروح، وله احکام الولد الاکبر؛ ان کان هو اول مولود لصاحب الماء والبویضة؛ فان قلنا بوجوب قضاء ما فات الاب والاُم من الصلاة وغیرها من العبادات علی التفصیل المذکور فی کتب الفقه؛ فیجب علیه ذلک، وهو طاهر المولد فلا اشکال فی کونه اماماً للجمعة والجماعة.

ومن الناحیة الاجتماعیة له احکام باقی بنی ادم ومنها احکام النکاح التی ذکرها الفقهاء فیحرم علیه المحرمات النسبیة والسببیة، فبنات صاحب الماء اخواته واخوات صاحبة البویضة خالته، وهکذا کل المحرمات السببیة والنسبیة، وتجب نفقته علی صاحب الماء وصاحبة البویضة، وحکم الحضانة کذلک، وان کانا فی عوز وهو متمکن فنفقتهما واجبة علیه کذلک.

الکلامات المفتاحیه:

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

احکام؛ المولود؛ التلقیح الصناعی؛ فقه اهل البیت

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

چکیده

از مسائل جدید در فقه احکام مربوط به فرزند متولد شده از لقاح مصنوعی است. از آنجاییکه انسان بوجود آمده به عموم ادله انسـان است. دارای احکام تکلیفی و وضعی همان انسان عادی می باشد. و فرزند متولد شـده از لقاح مصـنوعی از آن جهت که میان زوجین و بوسیله آنان صورت گرفته باشد، که از هرگونه اشـکال خالی باش، یا اینکه به جهت مقدمات حرام صورت گرفته، یا اینکه اصل عمل محل اشکال باشد، نظیر آنجاییکه زن خود را با منی مرد اجنبی تلقیح کند، حال زن شـوهر داشـته باشـد یا خیر مانع تلقی نمی شـود. احکام نسـب فرزند متولد شده، از تلقیح صناعی به صاحب هیمن و تخمک منسوب است. بلکه به زنی که او را در رحم حمل و به دنیا آورد نیز منسـوب اسـت. هر چند که صـاحب تخمک همسـر صاحب نطفه نباشد به دلیل آنکه مفهوم پدریت و مادریت بر هر کدام از آنها صـادق اسـت. و منع شرعی هم وجود ندارد همانگونه که بر ولد الزنا صـادق اسـت. هرچند برخی از فقهای امامیه نزدیکی شـرعی را شرط تحقق انتساب می دانند بنابر این مولود به مرد صـاحب نطفه تا زمانیکه تماس حاصل نشود ملحق نمی شود. از دیگر احکام مربوط به فرزند صـناعی بحث ارث اسـت. که در صـورت فوت او یا فوت صـاحب هیمن و یا صاحب تخمک یا رحم احکام ارث میان آنها به دلیل آنکه ثابت شـد که او به همه آنها منتسب است. جاری است. و همچنین به دیگر طبقات ارث در هر درجه، که باشند منتسب است. از دیگر احکام آن محترم الدم بودن است و قتل او یا اسقاط آن در زمان جنینی هر چند قبل از ولولج روح جایز نیسـت. و اگر او اولین فرزندان باشد احکام فرزند اول بر آن مترتب می شود بر این اساس اگر گفته شود، که هر آنچه پدر و مادر از عبادات نظیر نماز فوت شده دارند قضـای آنها بر فرزند بزرگ واجب اسـت پس بر او واجب می شـود. و نیز او طاهر الولاده است. و در امامت جمعه و جماعت او هیچ اشـکالی نخواهد بود. از لحاظ احکام اجتماعی نیز او همانند دیگر افراد جامعه دارای حقوق اجتماعی اسـت. همانند ازدواج و احکام مربوط به آن از جهت نسـبی و سببی بودن، لذا فرندان صاحب نطفه خواهر و برادر او و خواهران صـاحب تخمک خاله های او و ... تلقی خواهند شـد. و وجوب نفقه و نیز بحث حضـانت او بر صاحب هیمن و تخمک خواهد بود، بر این اساس اگر آندو در تنگنا و او توانا باشد نفقه آندو بر او واجب خواهد بود.

کلید واژه:

احکام ؛ لقاح مصنوعی ؛ فرزند؛ فقه اهل بیت.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

محتويات البحث

محتويات البحث ..... ز

المقدّمة 1

بيان موضوع الرسالة 1

أهمية البحث وضرورته 1

منهج البحث 2

السؤال الأصلی فی الرسالة 2

الأسئلة الفرعية 2

السابقة الدراسية للموضوع والجديد فی البحث 2

خطة البحث 3

الفصل الأول

بحوث تمهيدية

تمهيد: 7

المبحث الأول المفاهيم الأساسية للموضوع 8

المطلب الاول: الاحكام لغة واصطلاحا 8

المطلب الثانی: المولود لغةً واصطلاحاً 12

المطلب الثالث: التلقيح لغة واصطلاحاً 13

المطلب الرابع: الصناعی لغة واصطلاحاً 14

المطلب الخامس: تاريخ المسألة 17

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

المبحث الثانی مفهوم التلقیح الصناعی وأقسامه وفرقه عن الاستنساخ 21
المطلب الأول: مفهوم التلقیح الصناعی 21
المطلب الثانی: اقسام التلقیح الصناعی 22
المطلب الثالث: التلقیح الصناعی ومخالفة المشیئة الالهیة 24
المطلب الرابع: الاستنساخ البشری 26

الفصل الثانی

احکام عامة للمولود بالتلقیح الصناعی

المبحث الاول مشروعیة التلقیح الصناعی والمحاذیر الفقهیة حوله 32
المحذور الأول: الاستمناء 33
المحذور الثانی: النظر إلی عورة المرأة خلال إخراج البویضة وادخالها وکذا اخراج المنی فی بعض الحالات 36
المحذور الثالث: دخول ماء الرجل الأجنبی فی رحم الامرأة الأجنبیة 38
المحذور الرابع: حصول الحمل لغیر المتزوجات 50
المبحث الثانی عقیدة المولود بالتلقیح الصناعی وأحکامها 53
المبحث الثالث نسب المولود بالتلقیح الصناعی وأحکامه 59
المطلب الاول: اهمیة النسب فی الاسلام 59
المطلب الثانی: الملاک فی النسب 63
المطلب الثالث: نسب المولود بالتلقیح الصناعی من جهة الام 70
المطلب الرابع: نسب المولود بالتلقیح الصناعی من جهة الاب 75
المطلب الخامس: تبنی المولود بالتلقیح الصناعی 80
المطلب الخامس: الاصل فی المسألة 83
المبحث الرابع حکم إجهاض الجنین بالتلقیح الصناعی 84

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

الفصل الثالث

أحكام عبادات ومعاملات المولود

بالتلقيح الصناعى

تمهيد 90

المبحث الاول أحكام عبادات المولود بالتلقيح الاصطناعى 91

المطلب الأول: امامة الجمعة والجماعة 93

المطلب الثانى: قضاء ما فات الوالد من العبادات على الابن الاكبر 95

المطلب الثالث: المولود بالتلقيح الصناعى والحقوق الشرعية 96

المبحث الثانى احكام معاملات المولود بالتلقيح الصناعى 98

المطلب الاول: حكم الزواج من المولود بالتلقيح الصناعى 98

المطلب الثانى: حكم ارضاع المولود بالتلقيح الصناعى 107

المطب الثالث: الرحم المستأجرة 110

المبحث الثالث أحكام ارث المولود بالتلقيح الصناعى 114

المطلب الاول: الإرث لغة واصطلاحاً 114

المطلب الثانى: حكم ارث المولود بالتلقيح الصناعى 116

المطلب الثالث: الاشكال على الارث فى بعض صور التلقيح الصناعى 118

المطلب الرابع: الاصل فى المسألة 125

الخاتمة

نتائج البحث 127

مصادر البحث 132

فهرس مصادر البحث 132

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـــاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

المقدّمة

الحمد لله ربّ العالمين، والصلاة والسلام على محمّد وآله الطيبين الطاهرين، واللعنة الدائمة على أعدائهم أجمعين من الآن إلى قيام يوم الدين.

بيان موضوع الرسالة

لقد تطور علم الطب فى القرون الأخيرة بشكل هائل، وهذا من نعم الله تعالى على بنى الانسان، وبتطور العلوم استحدثت مسائل شرعية جديدة، ولابد من بيان موقف الشرع منها سيما وانه ما من واقعة والا ولله فيها حكم، وقد دونت هذه المسائل تحت عنوان(المسائل المستحدثة)، وهى كل موضوع جديد يتطلب حكماً شرعياً سواء لم يكن فى السابق أو كان لكن تغيرت بعض قيوده[1]، وتعرف أيضا بأنها هى الواقعة الجديدة التى لم يسبق أن بحثها الفقهاء القدامى ولم تدون فى مصنفاتهم[2]، وقد تناولها الفقهاء المحدثون إما فتوى مجردة، أو فتوى مع الدليل، ومن الأمثلة على المسائل المستحدثة: الفقه السياسى – الهندسة الوراثية– التذكية بالمكائن الحديثة– فقه المجتمع– فقه العمل والوظيفة– فقه الجامعات– فقه الطب ويشمل– الاستنساخ البشرى– أطفال الأنابيب –الترقيع – نقل الأعضاء البشرية، وغير ذلک، ومسألة التلقيح الصناعى(IVF) تعد من المسائل الجديد، وان كانت قد بحثت هنا وهناک، ولكن لا يزال البحث فيها فتياً؛ لأن المسألة ما زالت قد التطور، وكل يوم يفاجئنا العلم بانواع جديدة من التلقيح الصناعى، وللمسألة عدة لوازم غير مبحوث عنها بشكل مستقل اساساً، ولعل منها مسألة(أحكام المولود بالتلقيح الصناعى وأدلتها فى فقه اهل البيت عليهم السلام).

أهمية البحث وضرورته

اذا كان البحث فى المسائل الكلاسيكية يعد فى نظر البعض من الترف الفكرى او من اجترار ما انتجه الفقهاء السابقون؛ فان البحث فى المسائل الجديدة ليس كذلک، وانما البحث الفقهى فى المسائل المستحدثة يظهر مدى مواكبة الحوزة العلمية وعلمائها لمتطلبات العصر الحديث، وبيان قدرة الشريعة الاسلامية

---

(1) انظر: بحوث فقهية مهمة – الشيخ ناصر مكارم الشيرازى – ص **234**

(2) انظر: الإجتهاد والتقليد – السيد رضا الصدر – ص **67**

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

السـمحاء وفقه اهل البيت عليهم السـلام على اعطاء الموضوعات الجديدة الحكم المناسب لها وفق الادلة المعتبرة.

بل يرى البعض انه الأمارة الكاشـفة عن مرتبة الاجتهاد لقدرة الفقيه على اسـتنباط الحكم الشـرعى فى المسـائل المسـتحدثة؛ لأنه حقيقية يحتاج الى بذل جهد، وبه تظهر مهارة الفقيه فى رد الفروع الى الاصول، الذى هو الملاک فى الاجتهاد الفقهى.

منهج البحث

البحـث فى المسـائـل الفقهية قد يُظهر الحكم مجرداً عن الدليل، وهو ما يعبر عنه بالفتوى، وقد يكون مقروناً بدليله، وهو ما يصطلح عليه بالبحث الاستدلالى، ثم ان كلا من الفقه الفتوائى واللااستدلالى قد يكون لمذهب معين وقد يكون مقارن مع مذاهب اخرى فقهية او قانونية او غير ذلک.

ونحن فى هذه الرسـالة سـوف نسـير على منهج الفقه الاسـتقرائى الاسـتدلالى؛ ففى كل مسألة نستقرئ كلمـات الاعلام ونذكر مع كل حكم من احكام المولود بالتلقيح الصـناعى ادلة ذلک الحكم وفق فقه اهل البيت عليهم السلام .

السؤال الأصلي في الرسالة

ما هى احكام المولود بالتلقيح الصناعى فى فقه اهل البيت عليهم السلام ؟

الأسئلة الفرعية

ماهى الاحكام العامة للمولود بالتلقيح الصناعى؟

ما هى الاحكام العبادية للمولود بالتلقيح الصناعى؟

ما هى الاحكام الشرعية فى معاملات المولود بالتلقيح الصناعى؟

السابقة الدراسية للموضوع والجديد في البحث

البحث فى احكام المولود بالتلقيح الصناعى من المسائل المستحدثة، فليس فيه مصادر قديمة، ولكن قد ظهر فى السـنين الاخيرة عدة بحوث حول التلقيح الصـناعى((IVF، حوزوية واكاديمية، منها ما يظهر احكام هذه العميلة كفتاوى، ومنها ما يقارن المسـألة الفقيه بالقوانين الوضـعية، ومنها ما يتناول البحث عن الادلة الشرعية حول جواز او منع التلقيح الصناعى.

ومن ابرز تلک البحوث بشكل كتاب مستقل بحث للسيد محمد رضا السيستانى حول وسائل الانجاب الصـناعى، وبحث للشيخ محمد جواد اللنكرانى تحت عنوان التلقيح الصناعى، وبحث للسيد سعيد العذارى

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

بعنوان التلقيح الصناعى بين العلم والشريعة، وممن بحث الموضوع ضمن ابحاث اخرى السيد محمد الصدر فى ما وراء الفقه، والسيد محمد صادق الروحانى فى المسائل المستحدثة، والشيخ محمد المؤمن القمى فى كلمات سديدة، والشيخ حسن الجواهرى فى بحوث فى الفقه المعاصر، وبحثه آخرون فى مقالات فى مجلة فقه اهل البيت عليهم السلام ، كالسيد محسن خرازى والشيخ محمد على التسخيرى والشيخ محسن حرم بناه والسيد شهاب الدين الحسينى وغيرهم.

ومن يرجع الى هذه البحوث يجدها تتكلم عن التلقيح الصناعى، ونحن فى هذه الرسالة لم نتطرق للتلقيح الصناعى الا من باب المقدمة لبيان احكام المولود بالتلقيح الصناعى لا نفس التلقيح الصناعى، فهناك عدة احكام تتعلق بالمولود عن طريق التلقيح الصناعى لم اجد من بحث عنها بشكل مستقل نعم، تطرقت بعض البحوث لبعض احكام المولود بالتقيح الصناعى، ولكن افراد هذه الاحكام فى رسالة خاصة بشكل البحث الاستدلالى من خواص هذه الرسالة.

خطة البحث

يقع البحث فى ثلاثة فصول وخاتمة فى النتائج:

الفصل الاول المفاهيم الكليات وتعتبر هى المباحث التمهيدية وفيه مبحثان:

المبحث الاول: المفاهيم وفيه مطالب:

المطلب الاول: الاحكام لغة واصطلاحاً

المطلب الثانى: المولود لغة واصطلاحاً

المطلب الثالث: التلقيح لغة واصطلاحاً

المطلب الرابع: الصناعى لغة واصطلاحاً

المطلب الخامس: تاريخ المسألة، وفيه تاريخ ظهر التلقيح الصناعى ونظر المؤسسات الدينية له، وفقهاء المسلمين.

المبحث الثانى: الكليات وفيه مطالب:

المطلب الاول: مفهوم التلقيح الصناعى، وفيه ما المراد من التلقيح وطرقه.

المطلب الثانى: اقسام التلقيح الصناعى، وهى اكثر من **3000** صورة اكثرها فرضى والعملى منها قليل.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

المطلب الثالث: التلقيح الصناعى لا يخالف مشيئة الله تعالى، وكون الشريعة دعة للتداوى.

المطلب الرابع: الاستنساخ البشرى، واقسامه وفرقه عن التلقيح الصناعى.

الفصل الثانى: احكام عامة للمولود بالتلقيح الصناعى، وفيه عدة مباحث:

المبحث الاول: مشروعية التلقيح الصناعى المحاذير الفقيهة حوله، وهى حرمة الاستمناء وكشف العورة مقدمة له، وادخال ماء الرجل الاجنبى فى بعض الصور وحصول الحمل لغير المتزوجات، والاستدلال على حرمة ذلک بالايات والروايات والاحتاط فى الفروج والارتكاز المتشرعى والايراد على تلک الادلة ورد الايرادات.

المبحث الثانى: عقيدة المولود بالتلقيح الصناعى، هل هى تابعة لصاحب الماء او صاحبة البويضة او لصاحبة الرحم او لمن تبناه او انها تابعة للاشف من من هؤلاء الثلاثة، وما هو الحكم لو بعض الاطراف او جميعهم مجهول؟

المبحث الثالث: حكم نسب المولود بالتلقيح الصناعى، وفيه عدة مطالب:

المطلب الاول: اهمية النسب فى الاسلام، وما يترتب عليه من احكام

المطلب الثانى: الملاک فى النسب، هل هو التكوين ام انه ما حددته الشريعة؟

المطلب الثالث: نسب المولود بالتلقيح الصناعى شرعاً من جهة الام، وفيه عدة صورة بحسب نوع التلقيح.

المطلب الرابع: نسب المولود بالتلقيح الصناعى شرعاً من جهة الاب وفيه عدة صور بحسب نوع وطريقة التلقيح.

المطلب الخامس: الاصل فى المسألة، هل هو ثبوت النسب ام عدمه.؟

المبحث الرابع: حكم اجهاض الجنين الحاصل من التلقيح الصناعى، قبل ولوج الروح وبعده وكونه من التلقيح المحلل المحرم.

الفصل الثالث: احكام عبادات ومعاملات المولود بالتلقيح الصناعى، وفيه مباحث:

المحث الاول: عبادات المولود بالتلقيح الصناعى، وفيه مطالب:

المطلب الاول: امامة الجمعة والجماعة، وفيه النظر فى الادلة الدالة على اشتراط طهارة المولد ومدى شمولها للمولود بالتلقيح الصناعى وعدمه.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

المطلب الثانی: قضاء ما فات الوالد من العبادات لو کان هو الاکبر.

المطلب الثالث: المولود بالتلقیح الصـــناعی والحقوق الشـــرعیة کالخمس والزکاة مما یکون لنسب الانسان دخل فی استحقاقها وعدمه.

المبحث الثانی: معاملات المولود بالتلقیح الصناعی وفیه مطالب:

المطلب الاول: حکم الزواج من المولود بالتلقیح الصـــناعی من جهتین الاولی لو لم یصـــدق علیه عنوان البشـــر، الثانیة لو صـــدق علیه انه بشـــر یبحث عن العلاقته بالمحرمات الســـببیة والنسبیة.

المطلب الثانی: ارضـاع المولود المولود بالتلقیح الصناعی، بالنسبة لصاحبة البویضة وصاحبة الرحم او هما معا.

المطلب الثالث: ارحم المســتأجرة، والبحث فی مشـــروعیة الاجارة هنا وفی اســـتحقاق الاجرة وانقسام الاقوال بحسب علاقة صاحبة الرحم بصاحب النطفة او مراحل نمو اللقیحة.

المبحث الثالث: احکام ارث المولود بالتلقیح الصناعی، وفیه مطالب:

المطلب الاول: الارث لغة واصطلاحا

المطلب الثانی: حکم ارث المولود بالتلقیح الصناعی وکون منسوبا للموث وعدم الحاقه بابن الزنا

المطلب الثالث: الاشکال فی بعض صور التلقیح الصناعی، وهی الاولی: کون التلقیح بعد وفاة صـاحب الماء او صـاحبة البویضـة او هما معا، الثانیة: تعدد الامهات، الثالثة: کون الحاضـنة حیوان او آلة.

المطلب الرابع: الاصل فی المسألة اذ الارث من الامور فما هو الاصل فیه؟

الخاتمة، وفیها نتائج البحث

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

الـفـصل الأول
بـحوث تـمـهـيـديـة

المبحث الاول: المفاهيم والكليات

المبحث الثانی: مفهوم التلقيح الصناعی واقسامه

المبحث الثالث: الاستنساخ البشری

المبحث الرابع: الرحم المستأجرة

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

تـمـهـيـد :

قبل الشـروع فی المباحث الاسـاسـية لابد لنا أن نذكر عدة مطالب كلية تتعلق بموضوع الرسالة(احكام المولود بالتلقيح الصـناعی وادلتها فی فقه اهل البيت عليهم السلام)، ونبين المراد من الكلمات الواردة فی عنوانها، فهنا مبحثان:

الاول: المفاهيم الأساسية للموضوع، والثانی: المطالب الكلية ذات الصلة بالموضوع.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهاده‌ها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

المبحث الأول
المفاهيم الأساسية للموضوع

تضمن عنوان الرسالة المفردات الآتية: احكام، المولود، التلقيح الصناعى، ادلة، فقه اهل البيت عليهم السلام .

ومن الضرورى بيان المراد من هذه المفردات المفتاحية لغةً واصطلاحاً فى الفصل الاول فى المبحث الاول من خلال مطالب؛ ليكون البحث حولها واضح المعنى.

المطلب الاول: الاحكام لغة واصطلاحا

الاحكام لغة: هى جمع الحكم [1]، وهو المنع والحكمة والسداد[2]، قال ابن فارس(ت**395**هـ): «(حكم) الحاء والكاف والميم أصل واحد وهو المنع... والحكمة، هذا قياسها؛ لأنها تمنع من الجهل، وتقول حكمت فلانا تحكيما منعته عما يريد، وحكم فلان فى كذا إذا جعل أمره إليه» [3].

وقد استعمل القرآن الحكم بهذا المعنى، قال الراغب الأصفهانى(ت**425**هـ): «حَكَمَ: أصله منع منعا لإصلاح، ومنه سميت اللجام حكمة الدابة، فقيل: حَكَمْته وحَكَمْتُ الدابة: منعتها بالحكمة، وأحكمتها جعلتُ لها حكمة، وكذلك حكمت السفيه وأحكمته... والحكم بالشيء أن تقضى بأنه كذا» [4].

وقال محمود عبد المنعم: «مصدر حكم – من باب كرم أى: صار حكيماً رشيداً، فيأتى بمعنى الحكمة والسداد، وهو وضع الشيء فى موضعه، قال اللّه تعالى:«وكُلاً آتَيْنا حُكْماً وعِلْماً» [5].

ويظهر مما تقدم ان الحكم اصله المنع، ولكنه استعمل فى كلام العرب فى عدة معان اخرى، ونجد أن مادة(حكم) تأتى فى القرآن على عدة معان منها: الفقه والحكمة والفصل والقضاء والموعظة والفهم والعلم

---

(1) انظر: تحريرات فى الأصول – السيد مصطفى الخمينى – ج **8** ص **427**

(2) انظر: العينى(ت**855**هـ)، محمود بن احمد، عمدة القارى، : بيروت، لبنان، دار إحياء التراث العربى، ج،**25**، ص**12**.

(3) ابن فارس(ت**395** هـ)، أحمد بن زكريا، معجم مقاييس اللغة، قم المقدسة، **1404**هـ مكتب الاعلام الاسلامى، ج**2**، ص**91**.

(4) الراغب الاصفهانى(ت**425**هـ)، الحسين بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن، قم المقدسة، الطبعة الثانية، **1427** هـ طليعة النور، ص**248**.

(5) انظر: عبد المنعم، محمود، معجم المصطلحات والالفاظ القرآنية، دار الفضيلة، ج**1**، ص**581**.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.

والنبوة وحسن التأويل.

الحكم اصـطلاحاً: للحكم فی الاصطلاح الفقهی اطلاقان یقابل أحدهما معنی الوظیفة، والثانی یعمهما معا، وقد ذکروا له تعریفات لعل أنسبها بمدلوله هو : الاعتبار الشرعی المتعلق بأفعال العباد تعلقا مباشرا أو غیر مباشر[1].

قال السید محمد الطباطبائی(ت**1229**هـ): ان الحکم خطاب الشرع المتعلق بأفعال المکلّفین بالاقتضاء أو التخییر أو الوضع، وفی النهایة اختلف الناس هنا، فالمعتزلة القائلون بحسن الأشیاء وقبحها عقلاً ذهبوا إلی أن الحکم صفة للفعل فی نفسه، والأشاعرة منعوا من ذلک، وجعلوه أمرا شرعیاً لا صفة حقیقة للفعل، واختلفوا فی تعریفه، فقال الغزالی: أنه خطاب الشرع المتعلق بأفعال المکلّفین، وزیادة آخرون علی ذلک بالاقتضاء والتخییر، وقال بعضهم: ان الحکم خطاب الشارع المفید فائدة شرعیة، وقیل: خطاب الشرع بفائدة شرعیة تختص به، أی لا یفهم إلا منه؛ لأنه إنشاء فلا خارج له، وهذه الحدود کلها باطلة عندنا؛ لأن الحکم لیس هو الخطاب، بل المستفاد منه؛ فإن الحکم لیس قول الشارع: أوجبت علیک، بل نفس الوجوب المستفاد من ذلک الخطاب، وفی الزبدة: الحکم الشرعی طلب الشارع من المکلف الفعل أو ترکه مع استحقاق الذّم بمخالفته أو بدونه أو تسویته بینهما لوصف نقض لذلک فعلمت الأحکام الخمسة بحدودها[2].

وعرفه السید محمد باقر الصدر(ت**1400**هـ): «هو الحکم الصادر من الله تعالی لتنظیم حیاة الإنسان. والخطابات الشرعیة فی الکتاب والسنة مبرزة للحکم وکاشفة عنه»[3]، وهو الظاهر من قوله تعالی:«وَکَیْفَ یُحَکِّمُونَکَ وَعِندَهُمُ التَّوْرَاةُ فِیهَا حُکْمُ اللّهِ ثُمَّ یَتَوَلَّوْنَ مِن بَعْدِ ذَلِکَ وَمَا أُوْلَـئِکَ بِالْمُؤْمِنِینَ»[4] بمعنی، فیها أمر الله وشرعه.

وللحکم بالاصطلاح الشرعی اقسام کثیرة اهمها:

---

(1) انظر: الحکیم، محمد تقی، الاصـول العامة للفقة المقارن، الطبعة الثانیة، آب(أغسـطس) **1979**م، مؤسـسـة آل البیت(ع) للطباعة والنشر، ص**55**.

(2) انظر: الطباطبائی(ت**1229**هـ)،محمد الکربلائی، مفاتیح الأصول، الطبعة حجریة.، ص**291**.

(3) الصـدر(ت**1400**هـ)، محمد باقر، دروس فی علم الأصـول، بیروت – لبنان، الطبعة الثانیة، دار الکتاب اللبنانی **1406** هـ – **1986**م.، ج**1**، ص**52**.

(4) المائدة: **43**.

دسترسی به این مدرک بر پایهٔ آیین‌نامهٔ ثبت و اشاعهٔ پیشنهادهها، پایان‌نامه‌ها، و رساله‌های تحصیلات تکمیلی و صیانت از حقوق پدیدآوران در آنها (وزارت علوم، تحقیقات، فناوری به شمارهٔ ۱۹۵۹۲۹/و تاریخ ۱۳۹۵/۹/۶) از پایگاه اطلاعات علمی ایران (گنج) در پژوهشگاه علوم و فنـاوری اطلاعات ایران (ایرانداک) فراهم شده و استفاده از آن با رعایت کامل حقوق پدیدآوران و تنها برای هدف‌های علمی، آموزشی، و پژوهشی و بر پایهٔ قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان، و هنرمندان (۱۳۴۸) و الحاقات و اصلاحات بعدی آن و سایر قوانین و مقررات مربوط شدنی است.